

IŠČEZAVANJE DIVLJIH VRSTA ŽIVOTINJA U CRNOJ GORI

Balkanski ris: Mačka kojoj smo mi prešli put

Priroda je više nego dobar primjer da je sve povezano jedno s drugim. Bolji kvalitet života čovjeka velikim dijelom „obezbjeđuje“ priroda, a o kvalitetu prirode najbolje govori biljni i životinjski svijet u njoj. Raznovidnost obezbjeđuje stabilnost ekosistema, a samim tim i naš opstanak. Danas imamo slučaj kad je gubitkom staništa, te krivolovom i lovom divlji životinjski svijet u jako lošem stanju.

Autorka: Jelena VUKAŠINOVIĆ

Znate priču o Šredingerovoj mački? Štosni misaoni eksperiment je osmislio čuveni njemački fizičar, **Evirn Šredinger** da bi "dokazivao" da li je nakon nekog slijeda događaja mačka živa ili mrtva. Da li je ima na nekom prostoru, ili ne.

Taj, najpoznatiji paradoks, mogao bi se komotno zvati i Šredingerov balkanski ris. Pogotovo u Crnoj Gori. Direktor za šumarstvo i lovstvo Ministarstva poljoprivrede i Lovački savez tvrde da ga

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

imamo na prostoru Crne Gore. Međutim, Centar za zaštitu i proučavanje ptica i NVO Wildlife Montenegro govore da je situacija nešto drugačija.

Rijetka životinja još u prošlosti...

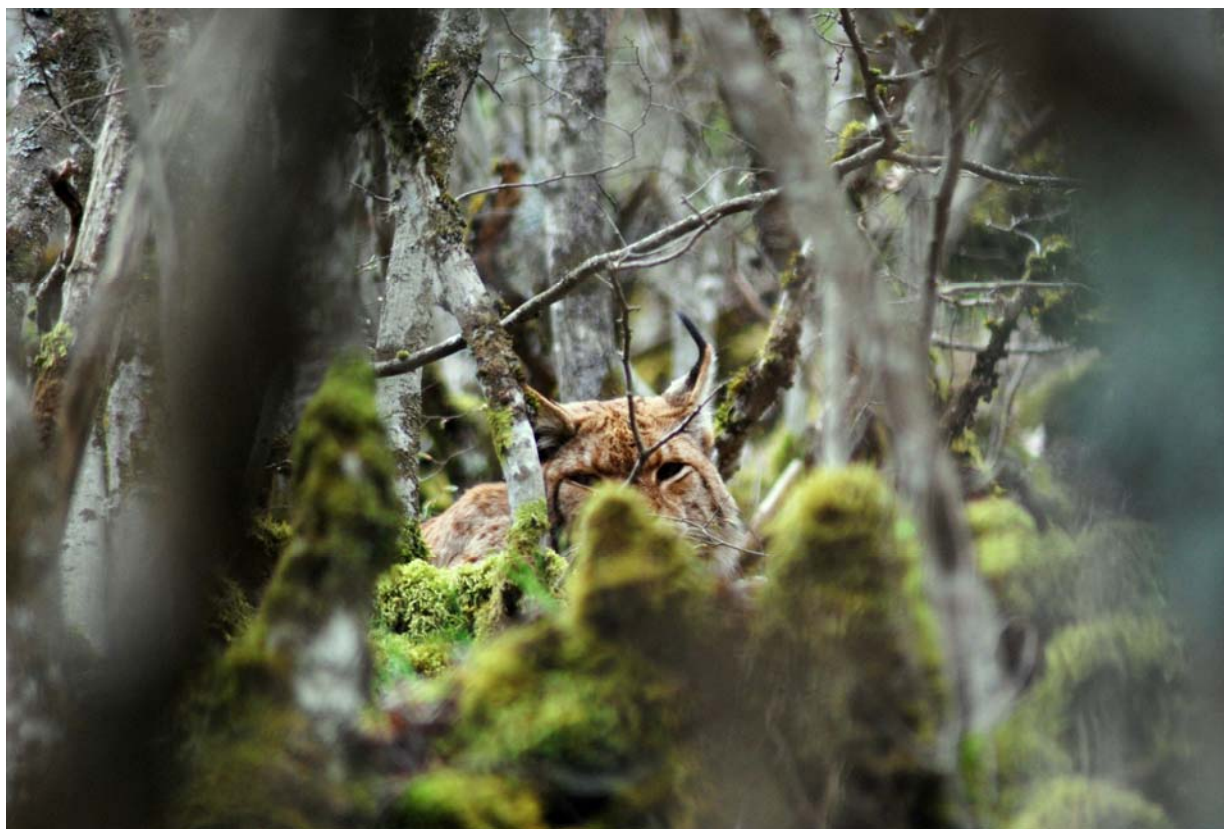
Za balkanskog risa pouzdano je utvrđeno da je, mada rijedak, postojao u Crnoj Gori. **Pavle Rovinski**, ruski historičar koji je u Crnoj Gori proveo dobar dio svog života, (19. vijek) govorio je da se prilikom lova „ponekad dolazi i do risa“ odnosno da se „vrlo rijetko nailazi na risa“. **Firer**, prvi ornitolog, istraživač iz Austrije pominje da mu je prestolonasljednik **Danilo, koji je došao nakon smrti kralja Nikole**, u cetinjskom dvoru pokazao krzno od risa ulovljenog 1890. godine u Sutormanu, a da je u jednom dvorskom lovu, novembra 1894. godine u planini Bjelasici, u kome je i on učestvovao, pored ostale divljači, ubijen i jedan „jaki primjerak“ risa. I **Jovan Erdeljanović, srpski etnolog** napominje da je u području Bratonožića u ranije doba, takođe, bilo risova.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Surova realnost balkanskog risa

Najmanje brojna podvrsta evroazijskog risa je balkanski ris. Zbog male brojnosti i velike opasnosti od izumiranja ova vrsta se nalazi na IUCN Crvenoj listi (*globalna lista sa podacima o statusu očuvanja vrsta*).

Fotografija 1. Balkanski ris, fotografisao Dime Melovski (MES - Macedonian Ecological Society)

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Danas se prisustvo balkanskog risa kod nas bilježi samo u pograničnim područjima i to, veoma rijetko. Kako kažu iz nevladine organizacije Wildlife Montenegro, to nije za pohvalu.

- Kako se radi o životinji kojoj treba veliko prostranstvo, pri čemu se misli na jedinku i njenu teritoriju, nikako kao mala država ne možemo gledati iz nacionalnog ugla jer smo mi samo jedan mali dio sveukupne populacije za koju je već proračunato da je mala. Balkanski ris je definisan kao kritično ugrožena vrsta. To znači da se radi o vrsti čija je populacija redukovana na svega 50-tak odraslih jedinki. Kada su u pitanju faktori ugrožavanja, za balkanskog risa su oni jasno definisani: prirodno mala veličina populacije, limitirana dostupnost plijena i degradacija staništa i krivolov – rekli su iz ove NVO.

Centar za zaštitu i proučavanje ptica je u periodu od novembra 2014. do juna 2018. godine, u područjima Nacionalnog parka „Prokletije“ kao i na pogranične oblasti između Crne Gore i Kosova, i Crne Gore i Albanije sproveo četiri nezavisne sezone monitoringa balkanskog risa putem foto-zamki. U toku svake sezone, pozicija foto-zamki je mijenjana u koordinaciji sa kolegama sa Kosova i iz Albanije. Nažalost, u cjelokupnom periodu monitoringa, prisustvo balkanskog risa nije potvrđeno u Crnoj Gori.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Fotografija 2. *Biolog Aleksandar Perović iz CZIP-a na terenu postavlja kamere zamke kako bi utvrdio da li je balkanski ris prisutan*

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Fotografija 3. Kamera zamka pozicionirana za zabilježavanje blakanskog risa

Iz Direktorata za šumarstvo i lovstvo negiraju da je balkanski ris istrijebljen kod nas i kažu da se njihova staništa nalaze na Prokletijama i Hajli.

- Nedavno sprovedena istraživanja sa međunarodnim partnerima (**EuroNatur, Norveškog instituta za istraživanje prirode, Međunarodne unije za očuvanje prirode (IUCN), Komisije za očuvanje vrsta (SSC) velikih mesojeda**) govore o nalazima ove

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

vrste na Prokletijama i Hajli, što govori u prilog činjenici da smo sistemskim mjerama, a prije svega donošenjem Zakona o oružju u najvećoj mjeri suzbili sve destruktivne aktivnosti prema divljoj fauni – kazali su iz Direktorata.

Ipak, **Aleksandar Perović**, diplomirani biolog – mamolog iz CZIP-a, koji je vodio ovo istraživanje na području Crne Gore, kazao je da ne stoji konstatacija da je prisustvo risa dokazano na teritoriji Hajle, kako na crnogorskoj, tako i kosovskoj strani.

- Ova vijest je senzacionalistički objavljena u medijima i nikad nije potkrijepljena dokazima. Radi istine, na teritoriji Kosova, putem foto-zamki, dokazano je prisustvo jedne jedinke balkanskog risa na Šar planini, majka sa mladima u blizini Dečana i jedna jedinka u oblasti Boge koja gravitira ka Crnoj Gori. Postoji mogućnost da je jedan manji dio teritorije koju drži ova jedinka i u Crnoj Gori ali to nije zvanično potvrđeno – rekao je Perović.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Fotografija 4. Ekipa iz CZIP-a razgovara sa lokalnim ljudima

I u Lovačkom Savezu Crne Gore, na osnovu raspoloživih podataka, bilježe prisustvo risa.

- Postoje područja njegove stalne prisutnosti i područja gdje boravi povremeno. O njegovom brojnom stanju u Crnoj Gori sa sigurnošću ne možemo govoriti, možemo utvrditi da su to rijetki primjerci i da je njihova brojnost jako mala – rekli su iz Lovačkog saveza.

Iz NVO WildLife su povodom ove konstatacije pitali zašto insitucije ništa ne rade kako bi povećale njihovu brojnost.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

- Ako je zaključak da je brojnost mala, zašto institucije ništa ne preduzimaju da se izgrade uslovi za porast brojnosti ove vrste tj. da se pruže osnovni ekološki uslovi u kojima bi se ova životinja reprodukovala (mir, stanište i dovoljna količina hrane). Predlažemo da se krene od zakonske legislative, jer koliko vodimo računa o budućnosti ove vrste govori i činjenica da ona nije prepoznata ni Zakonom o lovstvu, niti se nalazi na Listi zakonom zaštićenih životinjskih vrsta – kazali su iz Wildlife Montenegro.

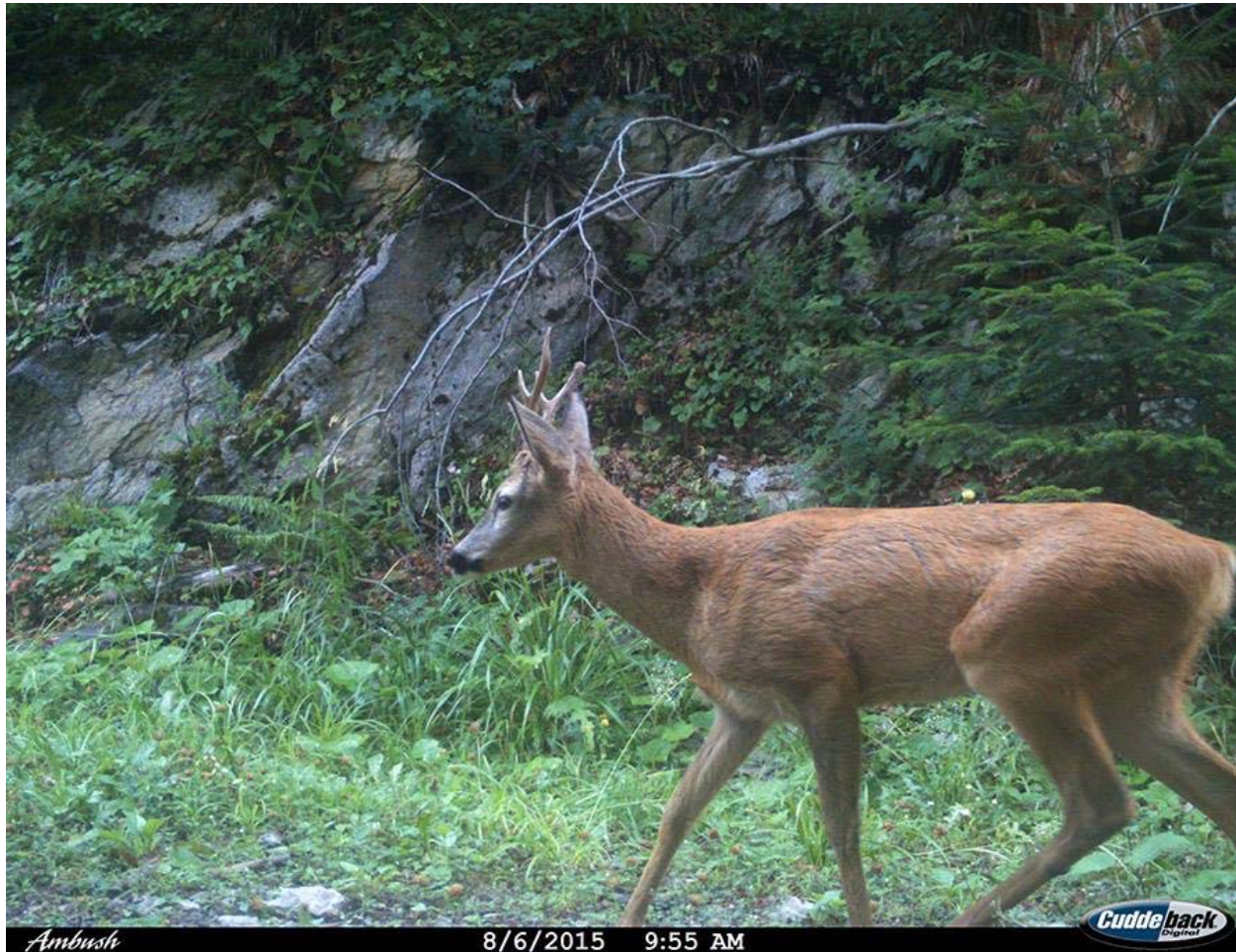
Krivolovom do nestanka divljači

Kako je krivolov faktor ugroženosti za risa, tako je i za svu ostalu divljač.

Dok iz Direktorata govore da je krivolov sporadično prisutan u crnogorskim lovištima i da nije zastupljen u mjeri koja bi dovela do ugroženosti bilo koje vrste divljači koja slobodno živi u prirodi, iz NVO Wildlife govore da zbog lovnog pritiska dolazi do lokalnog izumiranja ili vrlo slabog pojavljivanja srne i divokoze u pojedinim područjima gdje bi ih očekivali u većem broju.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Fotografija 5. Rezultat kamera zamki. Izvor: Centar za zaštitu i proučavnaje ptica

- Ove vrste su osnova za ishranu krupnih zvjeri (što je na primjer osnova za opstanak risa). Crna Gora ne posjeduje crvenu knjigu faune te se i dalje vodimo međunarodnim zakonodavstvima i stručnim mišljenjima. Istraživanjem istorijskog rasprostranjenja pojedinih lovnih vrsta može se vrlo lako doći do zaključka da je bezakonje iz prošlosti (sve do

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

sredine 20. vijeka) dovelo do njihove ugroženosti, ne samo u Crnoj Gori, nego i na Balkanu. Postoje na primjer, podaci o prisustvu risa prije 300 godina na Lovćenu ili u Bratonožićima. Sada su to veoma izmijenjeni habitati i nijesu pogodni za ovu vrstu – kazali su iz Wildlife-a Montenegro.

Iz Lovačkog saveza su rekli da kao i u svakoj drugoj djelatnosti prekršilaca ima i krivolov je zastupljen ali ne u toj mjeri da ugrožava bilo koju lovnu vrstu divljači u Crnoj Gori.

Brojnost plemenite divljači upitna?

Kada je u pitanju povećavanje plemenite divljači na teritoriji Crne Gore, iz NVO Wildlife su rekli da na to pitanje niko u Crnoj Gori nema tačan odgovor.

- Nikada se u istoriji Crne Gore nije sproveo monitoring bilo koje vrste sisara na nacionalnom nivou. Tek kada se bude sproveo prebrojavanje po utvrđenim metodama u periodu od tri do pet godina, tek bi se tada moglo jasno odgovoriti na ovo pitanje - kazali su oni.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Fotografija 6. Rezultati kamera zamki. Izvor: CZIP

S druge strane, iz Ministarstva poljoprivrede i Lovačkog Saveza CG, tvrde da se brojnost plemenite divljači povećava, iako nisu naveli na koji način su to utvrdili.

- U proteklom periodu, preko sredstava informisanja, šira javnost je bila u prilici da se informiše da se brojnost divljači (posebno plemenite) povećava na čitavoj teritoriji Crne Gore. Ističemo da ovo

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Ministarstvo prilikom davanja saglasnosti na Godišnje lovne planove koje sprovode korisnici lovišta, dodjeljuje minimalne kvote za odstrijel pojedinih vrsta i to najčešće štetočina – navode oni.

Lovački savez kaže da je kao rezultat dugogodišnjeg napornog rada u lovstvu, evidentan rast brojnosti svih uzgojnih vrsta divljači u lovištima Crne Gore: srna, divokoza, medvjeda, divlje svinje, zeca i jarebice kamenjarke..

- I svih ostalih vrsta što su potvrdili i evropski eksperti iz oblasti lovstva, biologije i veterine na održanim sastancima prilikom svojih boravaka u Crnoj Gori – saopštili su oni.

Opet, konkretna imena i ljude koji stoje iz tih istraživanja, nemamo. Lovački savez Crne Gore nema problem s tim da se pozove na evropske eksperte koji su navodno potvrdili ove stavove, ali ima da kaže ko su ti ljudi imenom i prezimenom. Odgovor na to pitanje nisu dali.

Krivične prijave protiv krivolova

Na osnovu informacija sa kojima raspolaže **Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja**, u proteklom periodu od pet godina podnešeno je 60 krivičnih prijava, 56 prekršajnih i pokrenuto 69 disciplinskih postupaka prema članovima lovačkih društava.

- Od strane sudova i korisnika lovišta nijesmo dobili informacije o njihovom ishodu - kazali su iz Ministarstva.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

Iz *Lovačkog saveza Crne Gore* je u protekle tri lovne godine podnijeto 55 krivičnih prijava, 41 prekršajna i 43 disciplinske kazne, a ishod tih prijava poznat je nadležnim sudovima i korisnicima lovišta.

Službenici policije su u posljednjih pet godina podnijeli 52 krivične prijave iz člana 325 i 326 Krivičnog zakona Crne Gore.

CENTRI BEZBJEDNOSTI	2016	2017	2018	2019	2020	UKUPNO
Podgorica	8	12	9	5	6	40
Nikšić	0	1	0	0	2	3
Bijelo Polje	0	0	3	0	1	4
Bar	0	0	0	0	0	0
Berane	0	0	0	0	0	0
Budva	0	0	0	0	0	0
Pljevlja	0	0	0	0	0	0
Herceg Novi	0	0	0	0	1	1

Inspekcija za šumarstvo, lovstvo i zaštitu bilja za period 2017, 2018, 2019. i za šest mjeseci 2020. godine ukupno je izvršila 898

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

pregleda, odnosno inspekcijskih nadzora iz oblasti lovstva, zatim je za otklanjanje nepravilnosti izrekla mjeru ukazivanjem u 59 slučajeva i donijela 15 rješenja.

Za nepoštovanje Zakona o divljači i lovstvu izdala je za izvještajni period 24 prekršajna naloga u iznosu od 4.600,00 eura, podnijela nadležnim sudovima 22 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka i podnijela šest krivičnih prijava za nezakonit lov, kao i oduzela 50 prepelica.

Pored redovnih aktivnosti ova inspekcija vršila je nadzor i po inicijativama a najviše je bilo u proteklom periodu od NVO i Ministarstva poljoprivrede i ruralnog razvoja, zatim od fizičkih lica i najmanje od Lovačkog saveza CG.

Prativši put krivičnih prijava, posljednja stanica i možda najvažnija bili su tužilaštvo i sud, koji su me zbog COVID-19 uputili na svoje sajtove, koji ne rade.

Moratorijum na lov najbolje rješenje

Priroda je više nego dobar primjer da je sve povezano jedno s drugim. Bolji kvalitet života čovjeka velikim dijelom „obezbjeđuje“ priroda, a o kvalitetu prirode najbolje govori biljni i životnjski svijet u njoj. Raznovrsnost obezbjeđuje stabilnost ekosistema, a samim tim i naš opstanak. Danas imamo slučaj kad je gubitkom staništa, te krivolovom i lovom divlji životnjski svijet u jako lošem stanju. Prema Svjetskom fondu za zaštitu prirode, (WWF) „Izvještaj o životu

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

na planeti“ za 2020. godinu pokazuje da je tokom 46 godina (1970-2016.) došlo do zapanjujućeg pada životinjske populacije za 68 posto.

Aleksandar Perović ispred CZIP-a upozorava da je krivolov sve više prisutan i to u svakodnevnicima, te su ove nelegalne radnje jedne od glavnih krivaca za ovoliki pad brojnosti populacija divljači.

- Nažalost, sada je i zaštićena i nezaštićena divljač pod pritiskom krivolova. Sa balkanskim risom se počelo, a evo su sada na margini krivolovaca i medvjedi, kao i mnoge druge životinje, koje su zakonom zaštićene, poput velike ušare. Skoro svaki dan imamo slučaj krivolova i tome se mora stati na kraj – objasnio je Perović.

Perović je kazao da je situacija ubijene mečke u Beranama zadnja kap koja je pretila čašu i da se trebaju zahtijevati urgentne promjene unutar samog sistema.

- Da sva divljač ne bi završila istrijebljena kao balkanski ris, potrebno je uvesti moratorijum na lov u periodu od najmanje pet godina. Za tu ideju se CZIP zajedno sa preko 80 NVO bori i neće odustati od nje – rekao je Perović

Dodaje da je moratorijum neophodan u ovom momentu, ali i zbog same činjenice da Institucije negiraju prisustvo krivolova, odnosno svode ga na minimum.

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.

- Prije svega potrebno je izraditi nultu stanje brojnosti lovnih vrsta u lovištima od strane stručnih i kredibilnih institucija sa ciljem dobijanja pouzdanih podataka, što se kod nas nikad nije do sada uradilo. Zato je apsurdno konstatovati povećanje brojnosti divljači kada i ne znamo koliko smo čega imali - kazao je on.

Dodaje da je neophodno pojačati kapacitete lovne inspekcije, rendžera LO i NPCG, policije, carine, tužilaštva i sudstva. Kako kaže, treba i pooštriti kriterijume za polaganje lovačkih ispita i obnoviti postojeće dozvole, kako bi se lovcima skrenula pažnja na članove zakona, a uz to i edukovalo lokalno stanovništvo koje živi na teritorijama lovišta.

- Šteta je za Crnu Goru što ima veliki problem kao što je krivolov, i što je životinja kao balksnki ris istrijebljena zbog nesavjesnih pojedinaca. Ostaje nam samo da zaključimo da nam je žao što smo ovoj mački mi prešli put – zaključio je Perović..

This project was funded, in part, through a U.S. Embassy grant. The opinions, findings, and conclusions or recommendations expressed herein are those of the author(s) and do not necessarily reflect those of the Department of State.

Ovaj projekat je dijelom finansirala Ambasada SAD u Podgorici. Mišljenja, nalazi, zaključci ili preporuke koji su ovdje izneseni su stav autora i ne odražavaju nužno stav Stejt dipartmenta/Vlade SAD.